

Åtgärdsplan för naturvård

- en tioårsplan

Härnösands
kommun

Åtgärdsplan för naturvård – en tioårsplan

SYFTE

Åtgärdsplanens syfte är att fastställa åtgärder inom naturvården för de kommande tio åren som ska gynna den biologiska mångfalden kopplat till miljö kvalitetsmålen. Åtgärdsplanen är ett levande strategiskt dokument som ska leda kommunens långsiktiga naturvårdsarbete och strävar efter att använda tillgängliga resurser på ett så effektivt sätt som möjligt.

Härnösand erbjuder en unik naturmiljö för kommunens invånare, men också för människor som rest långt för att få uppleva naturen. Medan åtgärdsplanens mål är att främja den biologiska mångfalden och därav miljö kvalitetsmålet ett rikt djur- och växtliv, är det en ambition som dessutom hjälper kommunen att bevara sin attraktiva status som besöksmål och hemkommun. Ett rikt djur- och växtliv är dessutom inget isolerat miljö kvalitetsmål utan är starkt kopplat till en mängd andra, och är för den delen även starkt kopplad till människors vardag och välmående. Det här syftet som åtgärdsplanen ämnar uppnå är alltså något som i allra högsta grad påverkar människor både idag och i framtiden.

BAKGRUND

Det tidigare framtagna naturvårdsprogrammet fungerar som underlag till åtgärdsplanen, de olika åtgärdsområdena som presenteras här finns att läsa vidare om i det dokumentet. Åtgärdsplanen innehåller även andra åtgärder som framkommit under arbetets gång genom samråd, inte minst med allmänheten och olika föreningar som bidragit med förslag gällande hur kommunen ska arbeta med naturvård.

Arbetet med åtgärdsplanen har initierats av Samhällsnämnden och dokumentet antas av kommunfullmäktige tillsammans med ett uppdaterat naturvårdsprogram.

INNEHÅLLET I ÅTGÄRDSPLANEN

Åtgärdsplanen visar de åtgärder som ska prioriteras i kommunens strategiska naturvårdsarbete. Planen

redovisar vem som ska ansvara över att åtgärder genomförs, tidpunkterna för när åtgärder ska genomföras samt kostnaderna för respektive åtgärd.

Åtgärder ska följas upp årligen av verkställande chef tillsammans med kommunekolog i samband med budgetgenomgång. Eventuella redigeringar av åtgärdsplanen ska redovisas och beslutas i den politiska organisationen. Åtgärdsplanen är alltså ett levande dokument som har möjlighet att revideras årligen i och med uppföljningen där åtgärder kan specificeras ytterligare då arbetet gått framåt eller där nya åtgärder kan antas.

FINANSIERING

Framtagandet av denna åtgärdsplan finansieras med LONA statsbidrag som har beslutats av länsstyrelsen i Västernorrland. De flesta åtgärder som presenteras i åtgärdsplanen kommer innebära kostnader för kommunen. Åtgärder kommer att bekostas framför allt i form av arbetstid för ekolog, men också arbetstid för andra berörda inom olika förvaltningar och avdelningar i kommunen. Inom vissa åtgärder kan olika statsbidrag sökas för att uppnå åtgärds målen, som LONA- eller LOVA-stöd, och dessutom olika former av EU-stöd.

Åtgärder redovisar vilken eller vilka avdelningar och förvaltningar som bär ansvar att åtgärder utförs. Inför varje mandatperiod ska åtgärdsplanen redovisas och uppdateras för ansvarig nämnd.

AVGRÄNSNING

Åtgärdsplanen kan innehålla en bredd som riskerar att gå in i andra kommande eller framtagna kommunala planer. Detta innebär en utmaning gällande hur man drar gränser mellan olika planer och avdelningars arbeten. Därav har denna åtgärdsplan avgränsats så gott det går så att arbetet inom andra avdelningars ansvarsområden ska beröras så lite som möjligt, med undantag av de åtgärder som ansetts vara alltför väsentliga för naturvården. Exempel på frågor som kan beröras av åtgärdsplanen är planer för friluftslivet, grönstruktur, ljus- och mörker, havsplanering

samt övriga planer för grönområden. Därav inkluderar inte denna plan sådana åtgärder som relaterar till arbetet med parkområden och liknande, även om det är ett viktigt arbete som påverkar naturvården.

Det finns ett flertal planer i kommunen som redan är beslutade, pågående eller ej påbörjade som delvis kommer att beröra åtgärder som föreslås i åtgärdsplanen. Under genomförandeprocessen kommer dessa delar att tas omhand så att inga dubbelarbeten uppstår och eventuella målkonflikter får diskuteras.

DIGITALT KARTUNDERLAG

De beslutade åtgärderna ska framgå i kommunens kartunderlag (CSM) för att minimera riskerna att exploateringsintressen överlappar de planerade naturvårdsinsatserna. I det digitala kartunderlaget framgår naturvårdssatsningen tydligt och enkelt.

DEFINITIONER

MILJÖKVALITETSMÅL

Sverige har 16 stycken miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd som ska nås inom 16 olika viktiga miljöområden.

PRECISERINGAR

Varje miljö kvalitetsmål har preciseringar som förtydligar hur miljömålet kan arbetas med och uppnås.

LONA

Ett statligt stöd som ska uppmuntra kommuner att arbeta med och uppnå miljö kvalitetsmålen inom naturvård. Står för "lokala naturvårdssatsningen".

LOVA

Statligt stöd som fungerar likt LONA med fokus på vattenlevande organismer, skapat för att reducera

tillförseln av gifter och näringsämnen till vattenmiljöer. Står för "lokala vattenvårdsprojekt".

ÅTGÄRDSMÅL

Slutresultatet som ska uppnås av åtgärden. Vissa åtgärder har mindre konkreta mål då arbetet sker kontinuerligt utan specifik målsättning än.

VERKSTÄLLANDE ENHET

Den avdelning som ansvarar över arbetet med åtgärden och står för de allra flesta arbetstimmarna för att uppnå åtgärds målet.

TIDSPLAN

Den preliminära tidsperioden från att arbetet ska inledas till att åtgärds målet ska nås. Vissa åtgärder innefattar ett kontinuerligt arbete då inga konkreta åtgärds mål satts än.

KOSTNAD

Vad det kostar att genomföra åtgärden, redovisas i form av arbetstimmar, budget eller stöd. Arbetstimmar förekommer alltid i viss mån men beskriver i detta fall när kostnaden framför allt består av arbetstid för kommunekolog, men även andra medarbetare. De olika stöden kan vara statliga bidrag för markåtkomst eller statliga stöd som LONA och LOVA, eller EU-stöd.

ANSVAR

Vilket beslutsorgan som tar beslut och har högsta ansvaret över åtgärden.

ÅTGÄRDER

Naturresevat

Höga kusten erbjuder en unik, geografiskt intressant miljö som attraherar både människor och djur- och växtliv. I Härnösand finns många platser dit folk söker sig för att uppleva naturen, vare sig det är med mjuka steg på mossan i en tyst skog eller på klipporna längs kusten mot det öppna havet. Vissa av de här platserna har även höga naturvärden på grund av en säregen livsmiljö för många arter och för att området fått stå orört. Det är viktigt att inte ta dessa livsviktiga miljöer för givet vilket innebär att fler av dessa platser bör få ett formellt skydd som naturresevat så att kommunens mest attraktiva områden kan behålla sina höga värden.

Härnösand har ett flertal naturresevat men precis som inom många andra kommuner är de allra flesta statliga. Länsstyrelsernas uppdrag är att bevara den biologiska mångfalden och har ofta ett fokus på skogsområden där de får större statliga bidrag än kommuner gör, vars uppdrag ofta blir att skydda mer tillgänglig, tätortsnära natur istället. Gådeåbergsbrännan är idag det enda kommunala naturresevatet som utvecklades efter den tre veckor långa skogsbranden år 2006. Genom kommunens skötselplan har området fått återhämta sig och bygga upp den unika, livsriska miljön som kan uppstå efter en skogsbrand, samtidigt som området fungerar som en attraktiv, tillgänglig utflyktsplats för härnösandsbor. Dessa värden är något som kommunen vill återskapa med det kommande naturresevatet. Det ska vara en plats

dit människor enkelt kan ta sig och möta varandra och naturen på ett genomtänkt sätt samtidigt som de höga naturvärdena skyddas från exploatering. Dessa unika miljöer och deras naturliga värdekärnor finns redan idag. Det gäller bara att se till så att de finns kvar i framtiden också, och dessutom med vår hjälp få utvecklas till sin fulla potential.

Kommunen har fått in många förslag på skyddsvärda platser av bland annat allmänheten och olika föreningar. Utefter de förslagen håller kommunen på att ta fram vilka platser som borde prioriteras som naturresevat med hjälp av dialog med länsstyrelsen. Därefter tas kontakt med markägarna som är en avgörande aktör i samarbetet för skapande av naturresevat.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt djur- och växtliv:

- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Grön infrastruktur
- » Biologiskt kulturarv
- » Tätortsnära natur

Åtgärds mål	Bilda naturresevat
Verkställande enhet	Miljöavdelningen
Tidsplan	2023 - 2030
Kostnad	Inom budget och statsbidrag
Ansvar	Kommunfullmäktige

Ansvarsart

Ansvarsarter är utvalda, ofta rödlistade arter som en kommun eller myndighet tar sig an att skydda genom olika åtgärder. Ansvarsarter kan ha någon form av unik utbredning eller förankring till det lokala området eller andra förutsättningar som innebär att de kan behöva ett särskilt skydd.

I vissa fall kan de även fungera som en form av indikator för ett välmående ekosystem, där åtgärder som leder till ett ökat bestånd kan innebära att den biologiska mångfalden gynnas långt utöver den specifika arten. Ett välanvänt exempel är orkidéer som i sig ofta är ovanliga arter men också är indikatorer för en miljö med andra höga naturvärden.

Västernorrland har ett antal utvalda regionala ansvarsarter, men hittills har Härnösands kommun inga egna kommunala ansvarsarter. I dialog med länsstyrelsen vill kommunen ta fram egna ansvarsarter för att senare utveckla ett åtgärdsprogram som ska gynna dem och bevara den biologiska mångfalden.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt djur- och växtliv:

- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Biologiskt kulturarv

Åtgärds mål	Inrätta en ansvarsart
Verkställande enhet	Miljöavdelningen
Tidsplan	2023
Kostnad	Arbetstimmar
Ansvar	Samhällsnämnden

Våtmarker

Våtmarker erbjuder en mängd olika ekosystemtjänster och dikningen av dessa områden har skapat en stress på miljön. Våtmarker anses vara en av våra mest artrika miljöer i Sverige samtidigt som de kan hjälpa oss att dra ned på koldioxidutsläppen genom att uppbundet kol i växtligheten får stanna i marken under vattenytan istället för att förmultna och släppas ut i atmosfären.

Det tjänar alltså många syften att skydda och återställa våtmarker, men det gäller att ta reda på var resurserna gör mest nytta. Att återvåta näringsrik mark har en större klimatnytta, medan andra platser med specifik jordart kan gynna vattenreningen mer. Andra platser kan bidra särskilt mycket till den biologiska mångfalden om en återskapad våtmark fungerar som en korridor mellan andra våtmarker, vilket är en del av arbetet inom grön infrastruktur.

Kommunen ska utreda potentiella platser där restaurering eller områdesskydd av våtmarker kan bidra som mest till en ökad biologisk mångfald. I kommunen finns det få våtmarker kvar som är opåverkade av exploatering eller skogsdikning. Därav är det särskilt viktigt att bevara de skyddsvärda våtmarkerna som redan finns.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Myllrande våtmarker:

- » Ekosystemtjänster
- » Återskapade våtmarker och arters spridningsmöjligheter
- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Hotade arter och återställda miljöer
- » Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Åtgärds mål	Öka antalet våtmarker genom anläggning, restaurering och bevaring
Verkställande enhet	Miljöavdelningen
Tidsplan	Kontinuerligt arbete
Kostnad	Inom budget och statsbidrag
Ansvar	Samhällsnämnden

Ängs- och betesmarker

Ängs- och betesmarker är en annan form av miljö som erbjuder en stor artrikedom. Här frodas bland annat unika arter från djur-, växt- och svamplivet som har svårt att etablera sig i andra mer bevuxna eller näringsrika miljöer.

Ängs- och betesmarker har försvunnit stadigt i landet vilket hotar den biologiska mångfalden och kan vara en bidragande faktor till det minskade antalet pollinatörer i landskapen.

Kommunen ska utreda om det finns potentiella platser att restaurera till ängsmark som ett kommunalt

naturvårdsobjekt. Förhoppningen är att ett kommunalt ägt grönområde har tillräckliga naturvärden och förutsättningar för att i framtiden kunna utvecklas till en blommande ängsmark genom kontinuerlig skötsel.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt odlingslandskap:

- » Ekosystemtjänster
- » Variationsrikt odlingslandskap
- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Hotade arter och naturmiljöer
- » Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Åtgärds mål	Utreda och finna lämplig plats som pilotprojekt för restaurering av ängs- och betesmark.
Verkställande enhet	Miljöavdelningen och teknikavdelningen
Tidsplan	2024 - 2025
Kostnad	Arbetstimmar
Ansvar	Samhällsförvaltningen

Kunskapsspridning

Kunskap är på många sätt nyckeln till att Sveriges miljökvalitetsmål ska kunna nås. Det gäller absolut insamlingen av ny kunskap, men också spridningen av det vi redan vet idag.

Medborgare har en stor möjlighet att påverka miljön, vare sig det är genom åtaganden via föreningar eller genom val i vardagen som avfallshantering och konsumtion. Allmänhetens kunskap om den lokala naturen kan ses som en viktig byggsten i bevarandet av naturvärden och våra ekosystem. Dessutom kan kunskap om naturen och dess omhändertagande vara med och bidra till ett liv med mer friluftsliv och ökat välmående för människor.

Kommunen vill hjälpa medborgare att vara med och förvalta våra lokala naturvärden genom olika former

av kunskapsspridning. Detta innebär bland annat att uppmuntra allmänheten till dialog om den lokala miljön och tillgängliggöra information. Framför allt vill kommunen bjuda in människor i samband med pågående naturvårdsprojekt för att bygga upp en gemenskap där så många som möjligt intresseras av naturen och tillsammans kan ansvara för dess välmående. Därför ämnar kommunen kontinuerligt arbeta med exkursioner och andra sammanträden med allmänheten inom arbetet med naturvårdsprojekt, som exempelvis restaureringen av Gerestabäcken.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt djur- och växtliv:

- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Ekosystemtjänster och resiliens
- » Tätortsnära natur

Åtgärds mål	Kunskapsspridning via exkursioner m.m.
Verkställande enhet	Miljöavdelningen
Tidsplan	Kontinuerligt arbete
Kostnad	Arbetstimmar
Ansvar	Miljöavdelningen

Policy för ekologiska kompensationsåtgärder

Ekologisk kompensation är när man kompenserar för en åtgärd som har skadat eller förstört naturvärden. Kompensationen har som syfte att bibehålla höga naturvärden och skydda ekosystemtjänster i ett område och därav gynna den biologiska mångfalden.

Utgångspunkten är fortfarande att skydda arter och livsmiljöer i deras befintliga tillstånd, och alla möjliga skyddsåtgärder ska tillämpas innan kompensering blir tilläpplig. Ekologisk kompensering är komplicerat och det är ingen självklarhet att ett nytt anlagt vattendrag kommer få lika höga naturvärden som vattendraget som blev förstört via exploatering.

En policy för ekologiska kompensationsåtgärder kommer att fungera som ett underlag som vägleder kommunen i arbetet för att bevara biologisk mångfald vid olika former

av åtgärder som oundvikligen skadar naturvärden. Det är viktigt att en sådan policy inte rättfärdigar och möjliggör exploatering utan snarare ses som en oundviklig sista utväg om det inte går att bevara ett områdes naturvärden utifrån nuvarande skyddsbestämmelser. Naturvårdsverket rekommenderar därför att en verksamhet eller åtgärd ska prövas i två steg, där det först avgörs om en åtgärd kan tillåtas överhuvudtaget för att senare prövas gällande kompensationsåtgärder. En verksamhet eller åtgärd som skadar naturvärden ska aldrig tillåtas på grund av möjligheten att senare kompensera för skadan.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt djur- och växtliv:

- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Ekosystemtjänster och resiliens
- » Grön infrastruktur

Åtgärds mål	Framta policy för ekologiska kompensationsåtgärder
Verkställande enhet	Miljöavdelningen
Tidsplan	2023 - 2025
Kostnad	Arbetstimmar eller inom budget
Ansvar	Samhällsnämnden

Restaurering av vattendrag

Vattendrag har höga värden för rekreation och den biologiska mångfalden. Dessutom utför de en rad olika ekosystemtjänster som att rena vårt vatten, motstå översvämningar och bidra till livsmedel i form av fiske.

Åtgärder inom restaurering av vattendrag kan se mycket olika ut, men syftet är ofta att skapa en framåtkomlig miljö för vandrande fiskar eller bevara förutsättningarna för andra vattenlevande djur som flodpärlmusslan.

Härnösand har arbetat med ett flertal restaureringsprojekt av olika vattendrag i närområde till stadskärnan. Några exempel är Älandsån/Ramsåsån, Gådeån och Gerestabäcken. Projektet med Gerestabäcken hade

syftet att skapa ett attraktivt rekreationsområde och gynna den biologiska mångfalden genom att förbättra omständigheterna för växter och djur. Projektet gick ut på att bland annat sänka flödes hastigheten i vattnet genom att återskapa bäckens tidigare naturliga kurvighet och anlägga mindre dammar längs bäcken vilket i sig skapat fler möjligheter för både rekreation och habitat för vattenlevande organismer.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Levande sjöar och vattendrag:

- » Oexploaterade och framförallt opåverkade vattendrag
- » Ekosystemtjänster
- » Strukturer och vattenflöden
- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Åtgärds mål	Restaurera vattendrag
Verkställande enhet	Miljöavdelningen och teknikavdelningen
Tidsplan	Kontinuerligt arbete
Kostnad	Inom budget och statsbidrag
Ansvar	Samhällsnämnden

Invasiva främmande arter

Invasiva främmande arter är de arter som oftast spridits av människor, medvetet eller omedvetet, och som riskerar att påverka etablerade arter negativt. Invasiva arter har specifika egenskaper som gör att de kan sprida sig fort och konkurrera ut andra arter och på så vis hota den biologiska mångfalden.

Invasiva arter är ett växande problem som kräver att många olika aktörer samarbetar för att skydda vår natur. Inte minst gäller det att allmänheten använder de verktyg och metoder som finns, som att rapportera in fynd av invasiva arter till kommunen och att markägare tar sitt ansvar och röjer bort och tar hand om avfallet på korrekt vis.

Härnösand kommun har arbetat mot etablering av invasiva främmande arter under en längre period. 2020 – 2022 togs ytterligare krafttag mot framförallt blomsterlupiner som dyker upp längs många vägkanter. Kommunen behöver sträva efter att förbättra sitt långsiktiga arbete för att minska mängden invasiva främmande arter, samtidigt som det kontinuerliga arbetet för att hindra arternas spridning fortsätter.

MILJÖMÅL OCH DESS PRECISERINGAR SOM ÅTGÄRDEN FRÄMST BERÖRS AV

Ett rikt djur- och växtliv:

- » Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- » Främmande arter och genotyper

Åtgärdsområde	Bekämpa invasiva främmande arter
Verkställande enhet	Miljöavdelningen och teknikavdelningen
Tidsplan	Kontinuerligt arbete
Kostnad	Inom budget och statsbidrag
Ansvar	Samhällsnämnden

Härnösands
kommun